

POETIKA OTROŠKEGA GLEDALIŠČA

Petnajstega aprila letos je prevzel vodstvo Kulturnega doma Španski borci igralec in režiser Iztok Valič. O dejavnosti kulturnega doma smo v Naši skupnosti redno poročali, zato nas je zanimalo, kako bo novi direktor osrednje kulturne ustanove v naši občini oblikoval njeno prihodno dejavnost.

Gospod Iztok Valič, delovno mesto direktorja ni Vaša prva zaposlitev v Kulturnem domu Španski borci. Kdaj ste prišli v to ustanovo?

V to ustanovo sem prišel pred dvema letoma, potem ko sem prenehal igrati v celjskem gledališču. V Celju sem igral sedem let. Imeti družino v Ljubljani in se vsak dan z avtomobilom voziti v Celje postane sčasoma zelo naporno. In tako se je bilo potrebno odločiti: ali se preseliti v Celje ali ostati doma. Na poti iz Kodeljevega, kjer stanujem, v mesto sem šel mimo KD Španski borci. Spoznal sem, da imam vse pred nosom. Stopil sem v stavbo in predlagal ustanovitev profesionalne gledališke skupine, ki naj bi pripravila otroško igro. Menil sem, da igranih gledaliških predstav za otroke v Ljubljani ni. Naletel sem na razumevanje in podporo programske vodje Irene Prosen in takratnega direktorja Braneta Dobravca. Na oder sem postavil in obnovil otroško predstavo celjskega gledališča Razbojnik Rogovilež. Premiero smo izpeljali 6. decembra 1990. Gledališče smo poimenovali Moje gledališče, ker je v tem nazivu nekaj otroškega. Vsak otrok naj bi rekel: »Zdaj grem v moje

gledališče!« V letu in pol smo po vsej Sloveniji odigrali 150 ponovitev Razbojnika Rogovileža. Vsi, že uveljavljeni igralci smo honorarci. Delujemo na tržnih osnovah, se pravi, da smo vedno seznanjeni s tem, za koliko lahko predstavo prodamo.

Kot gledališki ustvarjalec imate na delovnem mestu direktorja verjetno nove zamisli. Ali bi nam jih zaupali? Ali nameravate z dejavnostjo Moje gledališča nadaljevati?

Vsekakor. Pokazalo se je, da je ta pot pravilna. V teh dveh letih sta se izoblikovali misel in potreba, da na temeljih, ki sem jih prej omenil, razvijamo gledališče za otroke. Potrebna pa je tudi gledališka izobrazba otrok. Dobre gledališke predstave lahko popeljejo otroka v svet lepe slovenske besede in izrazoslovja, spodbujajo pa tudi otrokovo koncentracijo. Poetika, ki jo ponuja gledališče je izjemno pomembna. Le-ta je temelj otrokove bralne kulture in pomembna za spremljanje kakovostnih filmov in koncertov. K sodelovanju bom povabil igralce s pedagoškimi izkušnjami. Otroke bodo učili nastopanja, govora in oblikovanja misli. V ta namen se bomo povezali z učitelji osnovnih šol.

Direktor KD Španski borci g. Iztok Valič (Foto: Borut Krajnc)

Kakšno vlogo ima po Vašem mnenju KD Španski borci v širšem slovenskem kulturnem prostoru?

Čas tako imenovanih kulturnih domov je minil. Kulturni dom je hiša, ki ima svoje vzdrževalce in hišnika. Igralci odigrajo predstavo nato pa hiša potone v mrak. Tega si v Ljubljani ne moremo dovoliti. Kulturni dom se mora spremeniti v gledališče ali center. Glede na to se bo Moje gledališče oblikovalo kot glavna in bistvena dejavnost hiše. Ta dom mora imeti lastno produkcijo. Prizadeval si bom, da bomo imeli stalen dan

v tednu rezerviran za komedijo. Poimenovali bi ga »Dan, ko se smejemo«. Vabili bomo tudi druga slovenska gledališča.

V sklopu KD Španski borci je tudi likovni salon. Ali tudi v tem okviru pripravljate novosti?

Opazil sem, da ima likovni salon ponesrečeno lego. Zaprt je med bloke in odmaknjen pogledu mimoidočih. Gledalci prihajajo v glavnem samo na otvoritve razstav. Naša želja je, da bi ga spremenili v razstavno-prodajni salon in v njem prirejali avkcije. Tako bi tudi to dejavnost doma poživili.

MARJAN KOVAČEVIČ-BELTRAM

Komorni zbor PENTAKORD Podgrad prisrčno vabi v svoje vrste nove pevce in pevke, ki imajo veselje do zborovske pesmi. Še posebej bomo veselji nižjih glasov. Programska zanimivost zbora so ljudske pesmi z vseh celin. Informacije dobite na tel. 481-079 (Viktor Grilc) ali v kulturnem domu Podgrad ob ponedeljkih in sredah od 20.-22. ure.

PRAZNOVANJE PLANIKE IZ WINTERTHURJA

V prijubljani in skoraj vsakomur znani Holzlegijevi dvorani je letos slovensko društvo Planika pripravilo kulturni program, kakršnega društvo že dolgo ne pomni. Združili smo kar tri pomembna praznovanja, tako da je bil program razdeljen na tri obširne točke.

Prva točka je obsegala program, ki je v dvorani naletel na velik aplavz, saj je v njej naše društvo prvo in prvič v stoletni zgodovini slovenskega naroda praznovalo »samostojnost Slovenije«. Vendar smo se za to imeli še poseben vzrok. Tako smo že nekaj tednov prej dogovorili s svojim novim pokroviteljem iz Ljubljane, da nas ob tej svečanosti obiščejo. Ta obisk je bil v sklopu našega programa tudi usrešen, tako da je bila občinska delegacija iz Ljubljane kar dva dni naš gost. Prvi dan obiska se je občinska delegacija udeležila seje upravnega odbora Planike, na kateri so govorili o sodelovanju med društvom in občino Ljubljana Moste-Polje.

Drugi dan obiska se je delegacija iz Ljubljane pod vodstvom predsednika občine g. Janeza Jančarja in v spremstvu predsednika izvršnega sveta g. Braneta Matjašca ter članov delegacije Viljema Celestine in Staneta Brezovarja ogledala znamenitosti Winterthurja in še nekatere pomembne kraje v kantonih Zürich in Sehalffhausen, zvečer pa so bili gostje na naši prireditvi. Nanje smo povabili tudi našega začasnega konzularnega predstavnika v Ženevi, g. Jureta Gaspariča, in g. Tranžeta Biedermanna. Proslave so se udeležili tudi vsi predstavniki slovenskih društev.

V prvi točki programa je imel g. Jančar pozdravni govor, ki ga je občinstvo navdu-

šeno pozdravilo. Po nekaj letih prekinjenega sodelovanja z domovino je občina Ljubljana Moste-Polje kot pokrovitelj društva Planika v znak prijateljstva in medsebojnega sodelovanja izročila novi prapor društva.

Geslo druge točke je bilo »En dan v letu podarimo ženskemu spolu«. Predsednik občine g. Jančar v spremstvu upravnega odbora je vsem navzočim podaril znak »samostojna Slovenija«, ženskemu spolu pa še okrasni robček čipkarske obrti iz Idrije, seveda pa nista manjkala tudi rdeč nagelj in okusna večerja.

Tretja točka programa je bila posvečena kulturnemu prazniku Franceta Prešerna. Po pozdravnem govoru je imela kratek program, (slovenska dopolnilna šola, nato pa se je ob zvokih »Dua Stanin« in ob dobri kapljici program v prisrčnem ozračju raztegnil vse do jutranjih ur.

JANEZ BIZJAK

gnalo, kakšne motive smo imeli, da smo to zmogli. Zato – bodite prepričani – nekako več od vas, ko bolj ali manj vljudno reče, da so bili takrat »pač drugačni časi«. Ko gre za pogovor in razumevanje kot »zdravilo« za otrokove težave, je dvakrat škodljivo, če se nad tako zavrtnjivo jezimo. Bolj koristno je, če si prizadevamo zvedeti, kako so drugačni ti »njegovni časi«, oziroma kakšni se mu kažejo. Potem bomo nemara zvedeli, da se mu stvari, za katere smo se včasih pehali, zdijo bodisi nekako samoumevne, ker jih tako ali drugače že ima, bodisi preveč oddaljene, da bi ga mogle spodbujati, ali pa zelo negotove ali celo nedosegljive. Samo za primer: včasih je uspešno prestan »dril«, samo srednje šole skoraj samodejno zagotavljali višji socialni status z vsem, kar gre zraven, danes ne le, da ne zagotavlja delovnega mesta – vse prej kot to – ne odpira niti proste poti na kako višjo šolo: kvečjemu dostop do nekega izpita, o katerem se vnaprej ve, da mora na njem pasti polovica ali več kandidatov za premolednost v predavalnicah. Ali se nam po takem uvidu v »sedanje čase« še lahko zdi nenavadno, da se otrokom »dril« v teh šolah zdi neznosno, da obupujejo in da včasih kot obupani ljudje pač počnejo obupne reči.

Rečeno seveda ne pomeni, da se je treba ravnati po francoskem reku, ki – v prostem prevodu – pravi, da vse razumeti pomeni tudi vse oprostiti. Pomeni pa, da je treba odpreti oči in ušesa za stvari, ki jih iz svoje lastne izkušnje ne moremo razumeti. Časi se, skratka, spreminjajo, ljudje z njimi pa ne vedno dovolj hitro. Vsekakor spremembe najbolj živo in tudi boleče doživljajo mladi ljudje, ki jih za

spremembe nismo znali dovolj ustrezno pripraviti. Na srečo se je velika večina sposobna sama prilagoditi brez večjih težav ali vsaj brez vidne škode. V vseh časih pa – tako pravijo poznavalci in njihove statistike – obstaja določen odstotek bolj občutljivih, ki zaradi tega tako ali drugače »iztirajo«, če nanje in na njihove težave nihče ni pozoren in niso deležni nobene pomoči. Pri tem je dobro vedeti, da največkrat to niso slabi ljudje, ne po pameti ne po značaju, so pa preprosto drugačni in je njihova drugačnost tudi zaznavna. Je že tako, da je natančen instrument tudi občutljiv in narobe: če ni občutljiv tudi natančen ni. Kakorkoli, odstotek takih, pravijo, se ne spreminja bistveno, pač pa so njihova »iztirjanja« različna. Zato se na primer ne kaže tolažiti, če se zmanjšuje število mladih samomorilcev; druge bomo našli med uživalci mamil ali med tistimi, ki se igrajo z življenjem ob tvegani vožnji motornih vozil ali kje drugje. Drugače je le v izrednih razmerah, kakršnim smo bili nedavno televizijske priče ob dogodkih v Los Angelesu, ko družbeno pogojena drugačnost dobesedno eksplodira.

Pred davnimi časi je zdaj tragično preminuli psiholog Janez Svetina napisal knjigo z naslovom Slovenska šola – Prokrustova postelja naših otrok. Prokrust je tolovaj iz antične zgodbe, ki je svoje žrtve ugonabljal tako, da jih je bodisi nategnil ali pa skrajšal (navadno za glavo) tako, da so bili pravišnji za njegovo posteljo. Ne le za šolo, tudi za naš vsakdanji odnos do otroka, še zlasti za pogovor o njegovih težavah, je najpomembnejše pravilo: Ne biti Prokrust!

INA PETRIC

Letos mineva 130 let od ustanovitve šole v Polju. Leta 1862 ter dogodkov in razvoja kraja do danes so se v šoli spomnili na svečanosti konec aprila. Na prireditvi in ogled razstavljenega gradiva, ki so ga pripravili učenci vseh oddelkov, so povabili predstavnike staršev, nekdanje učitelje in druge. V srednji avli nove šole so na ogled rezultati projektnega dela z naslovom »Polje – naš kraj nekoč in danes.« Učenci so precej tednov brskali po zbornikih, se pogovarjali s starejšimi občani, opazovali na terenu, iskali po arhivih in knjižnicah, slikali v cerkvi in iskali podatke na policiji in v zdravstvenem domu. Tako so Polje z okolico obdelali vsestransko.

Po temah bodo v kratkem člani skupin predstavili svoje ugotovitve tudi staršem in drugim krajanom, ki jih zgodovina njihovega kraja zanima.

Jože Kozamernik

ZGRNI ČASOPIS, UGASNI RADIO IN TELEVIZIJO

(ČETRTEČ IN ZADNJIČ)

V naši mali nadaljevalki o zlorabi drog že z naslovom nenehno opozarjam, da je prvi korak k razumevanju pojava spoznanje, da se stvar ne dogaja nekje drugje in drugim. Tu je in naš je prav toliko, kot kje drugje in za druge. Zanimivo pa je, da – v nasprotju z nami, ki se stvari največkrat lotimo kampanjsko in po pravilu v nekakšnem katastrofičnem razpoloženju – drugod vsaj kdaj pa kdaj vidijo možnost preprečevalnega ravnanja veliko širše. Samo za primer navajam letošnje posvetovanje vrhunskih voditeljev mednarodnih podjetij v Zürichu v Švici z naslovom »Kako kot manager lahko ostanem človek«. Preden je glavni referent sodelujočim predstavil svoj model »celostnega dela«, jih je peljal pogledat »Platzspitz«, po zlu znano in zdaj že odpravljeno legalno zbirališče narkomanov, pravzaprav nekakšen geto, kjer naj bi bile stvari nekako na kupu in pod nadzorstvom, hkrati pa naj bi bilo tam poskrbljeno tudi za najnujnejšo zdravstveno in socialno pomoč, da se med zasvojenici ne bi širil aids. »Tu,« je rekel referent John V. Hormann svojim prisenečenim in zgroženim poslušalcem, »gledate svoje sence.« Opozoril jih je, skratka,

na to, da nove generacije zaposlenih in kandidatov za zaposlitve ne prenašajo več tako imenovanega odtujenega dela, dela za tekočim trakom pa tudi sicer dela, ki za zaposlenega nima samo v sebi razvidnega smisla, in da je ena izmed posledic zatekanje v narkomanijo. Resda je bil poudarek Hormannovih izvajanj drugje, namreč na ugotovitvi, da tako delo skupaj s pripadajočimi medčloveškimi odnosi v sodobni proizvodnji ne more biti dovolj produktivno. A če se spomnimo, da so generacije in generacije industrijskih delavcev tako delo brez vidnih problemov opravljale skoraj celo stoletje, nam bo jasno, da gre tudi za opozorilo na civilizacijske spremembe, na to, da so nove generacije zaposlenih in potencialno zaposlenih preprosto drugačne in da je s tem treba računati.

Tudi generacijske razlike, ki sem jih ponaazorila z zgornjim primerom, niso samo nekaj iz časopisa, radia ali TV, niso samo druge in za druge. Zato je brez posebne koristi nadebudnemu potomcu ali potomki za zgled razlagati, kaj vse da smo morali in tudi zmogli delati in potrpeti, ko smo bili v njunih letih. Otroci nas bo poslušal, kot da mu pripovedujemo pravljice. Bolj ali manj upravičeno, kakaj pri tem po pravilu ne vemo ali ne znamo povedati, kaj nas je

Alenka Puhar: SLOVENSKI AVTOPORTRET 1918–1991

Nova revija je v zbirki Paradigme pred kratkim izdala izredno zanimivo in pomenljivo knjigo »Slovenski avtoportret 1918–1991« avtorice Alenke Puharjeve. Naslov je sicer malo zavajajoč, saj bi ga mogli razumeti tudi kot strokovno razpravo o tem, kako so slovenski slikarji upodabljali sami sebe! Vendar ne gre za to. V ospredju namreč ni zasebni slikarski svet, marveč politika, vendar pa politika, prikazana s sredstvi likovne umetnosti, točneje: s pomočjo (ali z močjo!) karikature.

Avtorica sama uvede svojo knjigo takole: »Kdo in kaj je Slovenija, kadar se pogleda v ogledalu? Kakšno podobo o sebi goji in kakšno pošilja v svet? Kako vidi svojo vlogo v simbiotičnih povezavah s sosedi? Kako doživlja svojo identiteto?« Sicer pa bi lahko označili avtoričino knjigo kot svojevrstno kulturnopolitično zgodovino Slovenec v času Jugoslavije (ali obeh Jugoslavij).

Vsekakor so bistri Slovenci že zgodaj spoznali, kako deluje »bratskoenotnostna« politika beograjskega centralizma (prim. Smrekarjevo karikaturu iz leta 1919: Kranjskega Janezka kot zavrženega, neljubega otroka; pri tem je mati – mačeha seveda nova država SHS!). Maksim Gaspari je upodobil leta 1926 Slovenijo kot nebogljeno deklico, ki jo kruto privija vladni davčni vijak. V stari (prvi) Jugoslaviji je bila dopuščena velikostna karikatur, saj je bil karikaturni tabu v bistvu samo kralj (kraljeva družina).

Po 2. svetovni vojni se je pozicija karikature močno spremenila. Sprva je bilo dovoljeno karikirati samo »proti ljudske« elemente, npr. kapitaliste ipd., pozneje pa še tipizirane birokrate. Politična karikatura se razmahne v drugi Jugoslaviji v glavnem šele po Titovi smrti 1980. Tako je Borut Pečar že upodabljal (še kar prijazno) jugoslovanske politične veljake (Pavliha 1982, 1983). Andrej Novak pa je objavil 1986 že zelo ostro karikaturu, ko se kuharica SFRJ pripravljala nad kosoš SRS z očitanimi likvidatorskimi nameni! Leta 1988 se pojavi v karikaturi Milana Mavra v Delu že povsem slečena (oropana) Slovenija, ki pa se upira gospodarici Federaciji in ji noče dati peče (simbola svoje samobitnosti).

Udarno je komentirala dogajanje v državi Diareja v Mladini (v knjigi imamo Diarejino karikaturu z naslednjim tekstom: »use se je začel u jajcu... In pol je šlo počas u kurac...«) Puharjeva posrečeno in dosledno izpelje prikaz slovenske politične podrejenosti, v karikaturah pretežno žensko upodabljenje. Tu je treba pridati, da je norčevati se iz sebe tudi upoštevanja vredna odlika. Slovenija se je morala ob osamosvojitvi spremeniti iz mile, ponižne, pohlevne deklice v odločnejšega fanta. Ponižnega Kranjskega Janeza (do Beograda servilnega Janeza Stanovnika) pa je zamenjal uporniški Janez (Janša).

Še nekaj avtoričinih sklepnih besed: »Slovenija se je iz kmečke neveste odločila postati mestna hiša Evrope – revna in negotova, zmršena in neugledna, ampak pripravljena stati na lastnih nogah. Postaviti se zase in postaviti se na lastne noge – to so besede, ki jih je trmasto ponavljala, ko je trkala na vrata Evrope.«

Knjigo Alenke Puharjeve velja priporočiti vsem, ki se hočejo na zgoščen in duhovit način seznaniti s komaj minulo slovensko preteklostjo.

ANDRIJAN LAH

POPRAVEK

V prejšnji številki NS je tiskarski škrat preimenoval znamenitega Slovenca Janeza Ciglerja v Žojeta. Avtorju in bralcem se za neljubo napako opravičujemo.

Uredništvo